

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

cermat

KATALOG POŽADAVKŮ ZKOUŠEK SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY

platný od školního roku 2014/2015

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

Zpracoval: CENTRUM PRO ZJIŠŤOVÁNÍ VÝSLEDKŮ VZDĚLÁVÁNÍ
Schválil: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
dne 23. 4. 2013
pod č. j. MSMT–8622/2013-2/CERMAT

KATALOG POŽADAVKŮ ZKOUŠEK SPOLEČNÉ ČÁSTI MATURITNÍ ZKOUŠKY

platný od školního roku 2014/2015

ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

Zpracoval: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání
Schválil: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Dne 23. 4. 2013
pod č. j. MSMT-8622/2013-2/CERMAT

Obsah

Úvod	4
Požadavky na vědomosti a dovednosti, které mohou být ověřovány v rámci maturitní zkoušky.....	5
Část A – Očekávané vědomosti a dovednosti	5
Část B – Základní specifikace maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury	7
Část C – Příklady testových úloh, zadání písemné práce a pracovního listu k maturitní zkoušce z českého jazyka a literatury	10

Úvod

Účel a obsah katalogu

Katalog požadavků k maturitní zkoušce z českého jazyka a literatury je vydáván v souladu s ustanovením § 78a odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a vymezuje rozsah požadavků na vědomosti a dovednosti žáků vzdělávacích programů v oborech středního vzdělávání s maturitní zkouškou.

Způsob a formu ověřování znalostí a dovedností stanoví prováděcí vyhláška ke školskému zákonu.

Pedagogické dokumenty ke katalogu a k maturitní zkoušce

Katalogy byly připravovány v souladu s pedagogickými dokumenty, a to s **rámčovými vzdělávacími programy pro gymnáziální obory vzdělání** a s **rámčovými vzdělávacími programy pro obory středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou**, které platí od roku 2007, a platnými učebními dokumenty pro střední odborné školy. Kromě toho byl zohledněn **Standard středoškolského odborného vzdělávání, vydaný VÚOŠ Praha**, schválený MŠMT dne 18. 11. 1997 s platností od 1. 1. 1998.

Do znění katalogu jsou rovněž promítnuty změny vyvolané vývojem příslušných vědních oborů, tj. lingvistické a literární bohemistiky a jejich didaktik.

Požadavky na vědomosti a dovednosti, které mohou být ověřovány v rámci maturitní zkoušky

Část A – Očekávané vědomosti a dovednosti

Požadavky na žáka, který bude skládat maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury v rámci společné části maturitní zkoušky, jsou formulovány v souvislosti s RVP a zahrnují požadavky na vědomosti a dovednosti žáka v těchto oblastech: jazykové, komunikační a literární.

Maturitní zkouška z českého jazyka a literatury je koncipována jako zkouška komplexní, má tři části: **didaktický test**, **písemnou práci** a **ústní zkoušku**. V **didaktickém testu** žák prokáže osvojení čtenářských dovedností a základních jazykových znalostí a dovedností. V **písemné práci** žák prokazuje osvojení dovedností spojených s produkcí textu. **Ústní zkouškou** jsou ověřovány dovednosti směřující k základní analýze různých druhů textů. Očekávané vědomosti a dovednosti jsou konkretizovány jako požadavky k maturitní zkoušce, které jsou ověřovány prostřednictvím didaktického testu, písemné práce a ústní zkoušky. Katalog vymezuje požadavky k maturitní zkoušce tak, aby si je mohli osvojit žáci bez ohledu na typ navštěvované školy i programového dokumentu, z něhož vychází učební plán dané školy.

1 Didaktický test

Žák, který koná maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury v rámci společné části maturitní zkoušky, prokáže osvojení následujících vědomostí a dovedností:

1.1 ovládá pravidla českého pravopisu

1.2 provede slootovornou a morfologickou analýzu slovního tvaru

- určí slovnědruhovou platnost slova;
- rozliší funkčně/nefunkčně utvořené slovo;
- identifikuje v daném kontextu morfologicky chybný tvar slova a opraví ho;

1.3 pochopí význam pojmenování

- posoudí vhodnost užití pojmenování v daném kontextu;
- odhadne význam pojmenování v daném kontextu i mimo něj;
- přiřadí k pojmenování v daném kontextu synonyma a antonyma;
- rozezná obrazné a neobrazné pojmenování;

1.4 provede syntaktickou analýzu věty a souvětí

- ovládá větněčlenský rozbor věty a rozbor souvětí;
- posoudí jazykovou a stylovou vhodnost syntaktické výstavby textu a jeho částí;
- nalezne nedostatky a chyby ve výstavbě věty/souvětí a vybere nejvhodnější opravu (předložky, spojovací výrazy, slovosled aj.);

1.5 prokáže porozumění celému textu i jeho částem

- nalezne v textu požadované informace;
- vystihne hlavní myšlenku textu;
- oddělí informace podstatné od nepodstatných;
- odhadne autorskou strategii;
- rozliší komunikační funkce v textu (otázka, žádost, rada aj.);
- rozezná vyjádření domněnky a různé míry pravděpodobnosti od faktického konstatování;
- rozezná autora, vypravěče / lyrický subjekt, postavy; postihne vztah mezi nimi a způsob, jak jsou textem vytvářeny;
- **rozezná typy promluv (přímá řeč, nepřímá řeč, polopřímá řeč, neznačená přímá řeč);**
- **rozezná vyprávěcí způsoby, rozliší monolog a dialog;**
- **identifikuje v textu námět, motiv, téma;**
- postihne hlubší (symbolizující) rozměr situace konstruované textem;
- rozpozná v textu prvky manipulace, podbízivosti, laciného efektu apod.;
- identifikuje různé možné způsoby čtení a interpretace textu, odhalí eventuální dezinterpretaci textu;

1.6 rozezná základní charakter textu

- určí funkce textu, případně rozezná funkci dominantní;
- posoudí funkčnost užitých jazykových prostředků;
- rozezná odborný, umělecký, publicistický, popř. jiný typ textu; nalezne a pojmenuje jazykové prostředky typické pro tyto typy textu;
- **přiče text k funkčnímu stylu, slohovému útvaru, určí slohový postup;**
- posoudí vztah mezi účastníky komunikační situace, způsob jeho realizace v textu a další faktory komunikační situace (oficiálnost, veřejnost, mluvenost aj.);
- přiřadí k uměleckému textu příslušný literární druh a žánr;
- **rozliší prózu, poezii, lyrický, epický, lyrickoepický a dramatický text;**
- **identifikuje na základě textu charakteristické rysy literárních druhů a žánrů;**

1.7 analyzuje výstavbu výpovědi a textu

- posoudí textovou návaznost a aktuální členění výpovědi;
- posoudí celkovou výstavbu textu a identifikuje její případné nedostatky;
- rozpozná útvary a funkční prostředky užití v textu (obecná čeština a další interdialekty, dialekt, knižní, archaické a expresivní jazykové prostředky aj.);
- doplní podle smyslu vynechané části textu, odhadne pokračování textu nebo doplní jeho předcházející část, odhadne název textu;
- uspořádá části textu v souladu s textovou návazností;

1.8 porovná texty, rozpozná v jednom textu využití jiného textu

- porovná informace z různých textů;
- dovede využít informací získaných v odborném textu k práci s jinými druhy textu;
- rozliší předmluvu, doslov, nadpis, poznámku aj. od vlastního textu;

1.9 orientuje se ve vývoji české a světové literatury

- **prokáže základní přehled o vývojovém kontextu české a světové literatury;**
- **identifikuje podle charakteristických rysů základní literární směry a hnutí;**
- **přiřadí text k příslušnému literárnímu směru;**

1.10 **uvědomuje si interdisciplinární souvislosti a orientuje se v nich**

- dovede využít při práci s různými druhy textu poznatků z jiných disciplín podstatných pro porozumění danému textu.

2 **Písenná práce**

Žák, který koná maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury v rámci společné části maturitní zkoušky, prokáže osvojení následujících dovedností:

2.1 **vytvoří text podle zadaných kritérií**

- orientuje se v komunikační situaci vymezené zadáním písemné práce;
- zvolí formu písemného projevu adekvátní účelu textu;
- využije znalostí základních znaků funkčních stylů, slohových postupů a útvarů;
- respektuje slohotvorné činitele;
- využije informace z různých druhů textů;

2.2 **dovede funkčně použít spisovný jazyk v písemném projevu**

- použije jazykové prostředky odpovídající komunikační situaci / slohovému útvaru;
- využívá znalostí jazykové normy a kodifikace;
- respektuje zásady jazykové kultury;

2.3 **uplatňuje zásady kompoziční výstavby textu**

- vytvoří myšlenkově ucelený, strukturovaný a koherentní text.

3 **Ústní zkouška**

Žák, který koná maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury v rámci společné části maturitní zkoušky, prokáže osvojení následujících vědomostí a dovedností:

3.1 **charakterizuje umělecký text**

- postihne základní charakteristické znaky textu;
- využije vědomosti získané přečtením díla, z něhož pochází umělecký text;
- **při charakteristice textu využívá znalostí literárněhistorického kontextu;**

3.2 **charakterizuje neumělecký text**

- postihne základní charakteristické znaky textu;

3.3 **formuluje výpovědi v souladu s jazykovými normami a se zásadami jazykové kultury.**

Část B – Základní specifikace maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury

Maturitní zkouška z českého jazyka a literatury ve společné části maturitní zkoušky je koncipována jako zkouška komplexní. Skládá se z didaktického testu, písemné práce a ústní zkoušky. Váhy dílčích zkoušek pro celkové hodnocení jsou v poměru 1:1:1.

1 Didaktický test

Zkouška má formu didaktického testu tvořeného různými typy uzavřených testových úloh (s jednou správnou odpovědí) a **otevřenými úlohami se stručnou odpovědí**. Testové úlohy mají různou bodovou hodnotu, která je uvedena u každé úlohy v testu.

V průběhu testování není žákovi dovoleno používat žádné pomůcky.

V následující tabulce je uvedeno orientační procentuální zastoupení skupin požadavků k maturitní zkoušce v didaktickém testu:

	Zastoupení v testu (v %)
Pravidla českého pravopisu (1.1)	15–20
Slovo, věta, souvětí (1.2; 1.3; 1.4)	25–30
Porozumění textu (1.5; 1.9)	30–35
Text, jeho charakter a výstavba (1.6; 1.7)	10–15
Text a jiný text (1.8; 1.10)	10–15

2 Písemná práce

Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání stanoví pro každé zkušební období 10 tematicky různorodých zadání. Žák si vybírá jedno zadání. Zadání může být tvořeno výchozími texty různého charakteru (např. klasický písmenný text, graf, tabulka, mapa, obrázek, schéma aj. včetně možnosti jejich kombinací). Žáci mohou používat Pravidla českého pravopisu. Vyhodnocení písemné práce probíhá podle centrálně zpracované metodiky.

3 Ústní zkouška

Předmětem ústní části zkoušky jsou praktické komunikační dovednosti a přiměřená analýza a interpretace uměleckého i neuměleckého textu, a to s využitím vědomostí a dovedností získaných v průběhu studia na daném typu střední školy. Žák odevzdává řediteli školy seznam literárních děl sestavený na základě kritérií pro výběr maturitních zadání k ústní zkoušce v termínu stanoveném prováděcím předpisem MŠMT. Žákův seznam je zároveň seznamem jeho maturitních zadání. Z tohoto seznamu si žák losuje jedno zadání, zkoušku koná s pracovním listem. Pracovní list dostává žák až po vylosování zadání.

3.1 Kritéria pro výběr maturitních zadání k ústní zkoušce

Žák vybírá 20 literárních děl	Světová a česká literatura do konce 18. století	min. 2 literární díla
	Světová a česká literatura 19. století	min. 3 literární díla
	Světová literatura 20. a 21. století	min. 4 literární díla
	Česká literatura 20. a 21. století	min. 5 literárních děl
Minimálně dvěma literárními díly musí být v seznamu žáka zastoupena próza, poezie, drama. Seznam žáka může obsahovat maximálně dvě díla od jednoho autora. Seznam literárních děl, z něhož žák vybírá, sestavuje škola. Minimální celkový počet nabízených literárních děl je 60, horní hranice není stanovena.		

3.2 Pracovní listy

Pracovní list obsahuje:

- výňatek z uměleckého textu;
- výňatek z neuměleckého textu;
- obecnou strukturu zkoušky.

Obecná struktura ústní zkoušky je tvořena dvěma částmi:

- charakteristika uměleckého textu;
- charakteristika neuměleckého textu.

Jednotlivé části obecné struktury zkoušky jsou konkretizovány v závislosti na podmínkách každé školy.

Pracovní listy připravuje předmětová komise školy. Zároveň školy mohou využít pracovní listy vyvíjené Centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání v rámci metodické podpory školám. Pro vývoj pracovních listů platí základní pravidla:

- nelze měnit obecnou strukturu zkoušky;
- výňatek z uměleckého textu musí pocházet z literárního díla, který je zadáním zkoušky;
- mezi výňatkem z uměleckého a neuměleckého textu nemusí být souvislost;
- rozsah pracovního listu nepřesáhne rozsah dvou stran formátu A4 (měřítko: písmo Times New Roman, velikost 11, řádkování jednoduché), minimální rozsah není stanoven;
- o rozsahu pracovního listu rozhoduje také funkčnost daných výňatků.

Část C – Příklady testových úloh, zadání písemné práce a pracovního listu k maturitní zkoušce z českého jazyka a literatury

1.1 Příklady testových úloh

Žák ovládá pravidla českého pravopisu

1 Která z následujících možností je napsána v souladu s Pravidly českého pravopisu?

- A) Rozhodně nebyly využity všechny možnosti, které se v této velmi zapleklité situaci nabízely.
- B) Spotřebitelská karta je předloňská novinka, na jejíž výhody si naši stálí zákazníci po čase vzpoměli.
- C) Jednotlivé organizace chtějí rozhodovat sami o tom, kdo se stane společným kandidátem všech.
- D) Strach z toho, že se čtyřnásobně prodlouží záruční doba, měli hlavně výrobci i prodejci obuvy a textilu.

Řešení: A)

2 Ve které z následujících možností je pravopisná chyba?

- A) Méně spokojeny byly Poděbrady, které si v domácím prostředí nedokázaly poradit s Královým Dvorem.
- B) Poslední vítězný krok ve finálové skupině udělaly i Dobřichovice, které už žijí především baráží o extraligu.
- C) Benátečtí však nenechali nic náhodě a po velmi dobrém výkonu dokázali v Praze naprosto přesvědčivě vyhrát.
- D) Benátky nad Jizerou až do posledního kola bojovaly o bronzovou příčku, kterou by už před soutěží brali všemi deseti.

Řešení: D)

1.2 Žák provede slovotvornou a morfologickou analýzu slovního tvaru

1 Která z následujících vět obsahuje nevhodně utvořené slovo?

- A) Setkal se s několika nepřátelskými vyjednaváči.
- B) Vaši změnu bydliště je nutné přesně zazměnovat.
- C) Úrovně soupeřova výkonu nemůže nikdy dosáhnout.
- D) Máme mezi sebou moderní a kultivované normalizátory.

Řešení: B)

1.3 Žák pochopí význam pojmenování

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Lepší vrabec v hrsti, než holub na střeše.
(české přísloví)

1 Které z následujících přísloví svým významem nejvíce odpovídá významu výchozího textu?

- A) Malá ryba, taky ryba.
- B) Veselá mysl, půl zdraví.
- C) Kdo nic nedělá, nic nezkazí.
- D) Všude dobře, doma nejlépe.

Řešení: A)

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Pedro je pohan. Modlí se ke slunci.

Neklaní se mu. Pedro se neklaní nikomu. Není hrdějšího tvora na zemi. Neklaní se slunci, ale vyčkává je s hlavou vzhůru, s hřebenem zrudlým nadějí, jako žena vyčkává milence, jako matka vyčkává syna vracejícího se z boje, jako vyčkáváme ty, bez nichž je život jako písek v přesýpacích hodinách. Přijď, vyzývá slunce, o němž tuší, že se již chytá cípu noci, aby strhlo sukni z krásy dne. Přijď, přijď, říká nedočkavě a ladí křídlovku k fanfárám, jimiž přivítá jeho příchod. Přijď a naslouchej mé písni, vábí je jako středověký trubadúr pod pavlánem nejkrásnější z žen. Přijď, přijď, a už zkouší první akordy.

(Vzhledem k povaze úlohy není zdroj výchozího textu uveden.)

2 Který z následujících výrazů je v kontextu výchozího textu svým významem nejbližší slovu *pavlán*?

- A) balkon
- B) hradby
- C) střecha
- D) zápraží

Řešení: A)

1.4 Žák provede syntaktickou analýzu věty a souvětí

1 Která z následujících ukázek připouští možnost dvojí interpretace?

- A) Mezi oblíbené dárkové předměty patří také ručně malované hrnečky (od 170 Kč) a místní proslavené keramické kachle (od 300 Kč).
- B) Nejtypičtějším suvenýrem jsou ale kastaněty (hudební nástroj), které lze pořídit od 200 korun. Mezi typické výrobky patří i sušené maso.
- C) Holandsko je zemí sýrů – turisté si vozí oblíbený sýr Gouda nebo matjesy, dřeváky (od 600 Kč, záleží na velikosti), ale doporučujeme ochutnat i jiné druhy.
- D) Ačkoliv se dá většina typických ruských artiklů sehnat i u nás, turisté si ještě pořád vozí dřevěné panenky matrjošky nebo alkohol – ruskou vodku a šampaňské.

Řešení: C)

2 Která z následujících vět obsahuje stylizační nedostatek?

- A) Sedí si celkem spokojeně v prezidentském křesle.
- B) Pásy oblačnosti se k nám začaly blízce přibližovat.
- C) Rádi bychom si ozdobili některou ze zdí kanceláře.
- D) Občané budou vyhláškou více tlačeni k třídění odpadků.

Řešení: B)

3 Která z následujících vět je konstruována chybně?

- A) Na rozdíl od něho se ničím závažným neprovinil.
- B) S přihlédnutím k vašim možnostem vše zvážíme.
- C) V souladu k předpisům jste se nezachovali správně.
- D) Z hlediska našich záměrů to nemohu přesně posoudit.

Řešení: C)

4 Která z následujících vět je formulována syntakticky správně?

- A) Opravdu jsme nečekali s tak velikou účastí.
- B) Uvažujete příští rok s nákupem ojetého auta?
- C) Rychle pracoval na dokončení svého projektu.
- D) Přemýšlel jste na tom od včera alespoň trochu?

Řešení: C)

1.5 Žák prokáže porozumění celému textu i jeho částem

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Český hrdina je tedy bytost povýtce pohádková, která žije výhradně v čase a prostoru mýtu. Aby se však vůbec mohla do tohoto prostoru dostat, je třeba, aby navlékla masku, aby zatajila svůj původ. Proto je převlek jedna z nejužívanějších rekvizit naší pohádky.

Převlek je tu však proto, aby byl odhozen. [...] Honza však odkládá rytířský plášť, aby se pod ním mohla objevit selská halena. Teprve jako vítěz se může přiznat ke svému původu, teprve vítězstvím se vlastně legitimuje jakožto muž hodný boje. [...] Zůstaňme při prostém zjištění, že Český Honza žije navzdory všem historickým okolnostem patrně proto, aby se jednou dočkal, že ten rozpor mezi básní a pravdou, pohádkou a skutečností bude překonán.

(J. Jedlička, České typy aneb Poptávka po našem hrdinovi)

1 Rozhodněte o každém z následujících tvrzení, zda je v souladu s výchozím textem (ANO), či nikoli (NE):

	A	N
1.1 Honza odhodí plášť a přizná se ke svému původu až po vítězství.	☐	☐
1.2 Honza se bojem legitimuje jako pohádková bytost, která může za něco bojovat.	☐	☐
1.3 Rozpor mezi hrdinou skutečným a pohádkovým je v dnešním světě již překonán.	☐	☐
1.4 Český hrdina je pohádková bytost, která žije v prostoru mýtu díky nasazené masce.	☐	☐

Řešení: 1.1 – ANO; 1.2 – NE; 1.3 – NE; 1.4 – ANO

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Když si lady Catherine a její dcera do libosti zahrály, zvedli se všichni od stolků, paní Collinsová byl nabídnut kočár, což vděčně přijala, a sluha pro něj odspěchal. Společnost se shromáždila u krbu, aby vyslechla, jaké počasí určila lady Catherine na zítřek. Od tohoto zdroje poučení je odehnal příjezd kočáru; za četných projevů díky páně Collinsových a za neméně četných úklon sira Williama se rozloučili. Jakmile se dal kočár do pohybu, už se vyptával bratránek Elizabeth, co tedy říká Rosingu, a kvůli Charlotě se vyslovila o návštěvě příznivěji, než odpovídalo pravdě.

(J. Austenová, Pýcha a předsudek)

2 Ve kterém z následujících úseků výchozího textu vypravěč ironicky komentuje povahové vlastnosti jedné z postav?

- A) a sluha pro něj odspěchal
- B) paní Collinsová byl nabídnut kočár
- C) už se vyptával bratránek Elizabeth
- D) jaké počasí určila lady Catherine na zítřek

Řešení: D)

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 3

Brzy po *Midinváerne* přestalo sněžit. Venku panoval tuhý mráz.

Triss byla s Ciri ve dne i v noci. Dávala pozor. Ochraňovala, způsobem viditelným i neviditelným.

Dívka se téměř každou noc s křikem budila z děsivých snů. Blouznila, ukryvala tvář, plakala strachy. Čarodějka ji uklidňovala léky i zařikáváním, uspávala ji ve své náruči.

A pak sama dlouho nemohla usnout, přemítajíc o tom, co Ciri mluvila během svých snů. Cítila vzrůstající obavy. *Va' esse deireádh aep eigean...* Něco končí.

Trvalo to deset dní a nocí. A pak to přešlo, skončilo, zmizelo beze stopy. Ciri se utišila, spala klidně, bez snů a nočních můr.

Čarodějka Triss byla s dívkou. Zůstala na pozoru. Ochraňovala, způsobem viditelným i neviditelným.

(A. Sapkowski, *Krev elfů*, upraveno)

3 Napište počet postav, o kterých se vypráví ve výchozím textu:

Řešení: 2, dvě, II

1.6 Žák rozezná základní charakter textu

1 Ve kterém z následujících dvojverší se nejvýrazněji uplatňuje příznakové užití hlásek?

- A) A proto do té své světničky
nepozvu hvězdičku žádnou.
- B) Nadarmo po mně dvě veselé slečinky
hodily znaleckým okem
- C) Olše se zachvěly. Stín jejich měkký
utíká v dálku za světly.
- D) Pár rukou nad parukou par
než v míse stmí se

Řešení: D)

2 Přiřadte k jednotlivým textům (2.1–2.3) jejich dobovou a žánrovou příslušnost:

2.1. Já pak ti důtklivě radím, bys došel k spartskému králi,
neboť to není dlouho, co právě se z ciziny vrátil,
z dalekých míst, že sotva by směl kdo doufat ještě
v návrat, koho by jednou tam zahrnaly vichřice prudké,
za tak nesmírné moře, že odtamtud nelze ni ptákům,
téhož roku se vrátit, vždyť tak jest velké a hrozné.

2.2 Když si myslím o Bohu,
což mám dělat, musím díti:
Ach, Bože, víc nemohu,
rač mě v sobě potopiti!
Čím dál o něm rozjímám,
Všecken se zouplna točím.
Kam půjdu, Bože, jinám?
Do tvé velebnosti vskočím.

2.3 Milostí boží vskutku kníže Václav nejen se dobře naučil knihám, ale i ve víře
byl dokonalý. Všem nuzným prokazoval dobrodiní, nahé odíval, lačné krmil,
pocestné přijímal podle slov evangelia, vdovám nedával ukřivdit, všechny lidi
chudé i bohaté miloval, přísluhoval služebníkům božím, kostely zlatem zdobil.
Ježto věřil celým srdcem v Boha, konal za svého života všechny dobré skutky,
jaké jen mohl.

- A) barokní poezie
- B) homérský epos
- C) renesanční satira
- D) středověká legenda

Řešení: 2.1 – B); 2.2 – A); 2.3 – D)

1.7 Žák analyzuje výstavbu výpovědi a textu

1 Seřadte jednotlivé odstavce (A–E) za sebou tak, aby byla dodržena textová návaznost:

A) „A kde by hořelo? Kdo by byl zemřel?“ odpovídali tamti otázkami, ale na každém bylo patrné, jako by jedno neb druhé už musilo být skutkem.

B) „Copak chce Vaněk v kapli?“ ptali se pak soused souseda přes náves; každý popošel několik kroků jako k středu návsi a teď si odpovídali, že nikdo neví, protože oheň nikde není vidět a ve vsi nikdo nestonal.

C) Kdo ve státcích stáli u okna a viděli kostelníka, nejprve jen k sobě pravili: „Kampak jde starý Vaněk?“ Potom zavolali na ženu, na čeládku aneb kdo byl na blízku: „Hleďte, hleďte Vaněk jde ke kapli. Snad někde nehoří, snad někdo nezemřel?“

D) Potom kdo stáli u oken, vyběhli před vrata, na náves a dívali se za Vaňkem, zdali nejde do kaple. V tom klíč jeho zarachotil ve dveřích, dveře se otevřely a Vaněk zmizel v kapli.

E) Ve tři hodiny odpoledne šel v Bišicích po návsi kostelník, měl v ruce klíč a šel směrem ke kapli.

(V. Hálek, Na vejmínku)

Řešení: E); C); A); D); B)

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 2

Největší průlom v televizní tvorbě může nastat, až si diváci sami vynutí změnu v ději. Při systému výroby seriálu, který se natáčí v blocích po osmi dílech, je to klidně možné. Poprvé od dob kuchaře Svatopluka Kuřátka, kdy diváci rozsvícením v kuchyni hlasovali, kterou variantu příběhu chtějí, mají znovu možnost ovlivnit osudy postav. Zdá se, že sto čtyři díly budou na excesy podobné těm z Dallasu, kdy se náhle vrátí dávno mrtvý protagonista.

(z denního tisku)

2 Která z následujících možností nejlépe odstraňuje nedostatky ve výstavbě posledního souvětí výchozího textu?

- A) Pokud jde o výstřelky, bude sto čtyři dílů seriálu nejspíš připomínat Dallas, v němž se náhle vrátil dávno mrtvý protagonista.
- B) Sto čtyři díly budou asi nápadně podobné na výstřelky těm, kdy se náhle vrátí do seriálu dávno mrtvý protagonista z Dallasu.
- C) Excesy z Dallasu ožijí v podobě dávno mrtvého protagonisty seriálu ve sto čtyřech dílech o výstřelcích podobných těm návratům z Dallasu.
- D) Na dávno mrtvého protagonistu si zcela jistě vzpomeneme u tohoto seriálu o sto čtyřech dílech, který bude podobný jako Dallas na excesy s návraty.

Řešení: A)

1.8 Žák porovná texty, rozpozná v jednom textu využití jiného textu

VÝCHOZÍ TABULKA K ÚLOZE 1

	Frankfurt	Paříž	Řím	Madrid	Amsterdam	Brusel	Londýn	Praha
Láhev vody	1,12	0,61	0,52	0,73	0,93	-	0,96	0,57
Polotučné mléko	0,86	1,25	1,28	0,88	0,72	1,01	0,63	0,43
Čaj (100 sáčků)	5,15	4,72	4,32	3,70	3,43	4,00	2,21	3,98
Banány	1,92	1,25	1,51	1,53	1,50	1,37	1,13	0,84
Pivo (ležák)	1,18	1,02	1,19	0,85	0,88	0,97	1,96	0,65
Časopis (Elle)	3,63	2,85	3,27	3,94	5,92	2,40	4,66	3,08
Cigarety	3,20	3,90	3,20	2,50	3,25	3,80	6,33	1,30
CD – Top 10	14,49	20,04	19,95	19,48	19,49	20,65	18,37	21,70
Jeans (Levi's 501, modré)	74,99	87,50	73,50	72,00	69,95	49,95	70,00	68,50
DVD přehrávač	221,59	222,78	198,16	228,87	215,00	200,79	216,65	93,46
Lístek do kina	6,75	14,50	7,50	5,50	8,75	14,90	10,50	4,67
Taxi (1 km)	1,30	2,00	1,29	0,95	1,94	1,40	3,08	0,77
Dámský kadeřník	35,50	37,00	29,00	29,00	36,50	28,00	58,80	9,30

(Ceny jsou uvedeny v eurech.)

(z denního tisku, říjen 2003)

1 Který z následujících textů nejlépe vystihuje výchozí tabulku?

- A) České čtenářky časopisu Elle zaplatí v Česku za své oblíbené čtení méně než jejich kolegyně v Římě či Frankfurtu. Podobné je to i s lístky do kina, kde Praha dotahuje daleko vyšší vstupné z ostatních metropolí. Češi mají tradičně nejlevnější pivo, banány jsou ale levnější v Paříži i Amsterdamu. V ceně cigaret nemá Praha zatím konkurenci.
- B) Italové a Francouzi si pořídí vodu skoro stejně levně jako Češi. Jiné je to s čajem, kde jsou tradičně nejdražší Angličané. Londýnský šálek čaje je dražší než pivo v Praze. Kino mají nejlevnější v Madridu, DVD přehrávače a CD zahraničních interpretů se vyplatí kupovat spíše v Madridu a Frankfurtu. Ženy v Praze mají nejlevnější kadeřnické služby.
- C) Pro Římana je luxusem sklenice mléka. V západní Evropě mají daleko těžší život pivaři, ale vodu i čaj si mohou dopřát všichni bez problémů. Lidé v Praze mohou jít do kina skoro tak levně jako Madridané. Horší je to se značkovými džínami, ty si pořídí Španělé laciněji. Za levným kadeřníkem se vyplatí jet do Prahy, rozhodně ale ne taxíkem.
- D) Ceny lístků do kina v Praze se už přibližují nejlevnějším lístkům v Madridu. Pivo je v Česku tradičně nejlevnější, čaj však Čechy vyjde draž než Angličany, Španěly a Holanďany. I čtenářky časopisu Elle musejí v Česku sáhnout hlouběji do kapsy než v Bruselu či Paříži. Draž než kdekoliv jinde vyjde v Praze i CD zahraničního interpreta z hitparády.

Řešení: D)

1.9 orientuje se ve vývoji české a světové literatury

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

Nikde nebýti ó Nikde ty má zemi
srostenec noci sám tak mezi všemi
Nikde teskná bráno Nikde zhoubné věno
Nikde bezhlesé a Nikde ohvězděno
Nikde Nikde hloubka zpívá
všude Nikde krutá divá
domovina Nikde jen
Nikde v důlku vesmírném

(Vzhledem k povaze úlohy není zdroj výchozího textu uveden.)

1 Ke kterému z následujících literárních směrů má výchozí text svým vyzněním nejbližší?

- A) realismus
- B) vitalismus
- C) surrealismus
- D) existencialismus

Řešení: D

1.10 Uvědomuje si interdisciplinární souvislosti a orientuje se v nich

VÝCHOZÍ TEXT K ÚLOZE 1

„Ale abych vám řekla, pane Mundstock,“ slyší u svého boku lkát, „můj pán dělá závěť tři týdny a přivodil si otravu nikotinem.“

„Hospodine, co vlastně bylo...“ uvědomí si, že na chvíli ztratil vědomí, a přece všechno, co bylo, viděl... „Bože, to bylo zvláštní...“

[...]

Musí se otočit.

Dvojí záda v kabátech s dvěma hlavami mizí na konci aleje rázným vojenským krokem.

Cítí, že něco překonal.

Smrt v podobě dvou gestapáků se k němu blížila, už lapala po jeho hvězdě a náhle – nic.

Smrt se otočila, sama sobě něco řekla a šla dál. Jako by tu v té drtivé chvíli ani nešel, jako by tu šla sama stařena a říkala si o otravě. Jako by se tu bylo stalo to, co v Havelské. Kde byl potkán, ač tam nešel, takže tam to bylo právě naopak...

(Vzhledem k povaze úlohy není zdroj výchozího textu uveden.)

1 Jakého náboženského vyznání je nejspíše pan Mundstock?

- A) židovského
- B) katolického
- C) pravoslavného
- D) evangelického

Řešení: A)

Příklady zadání písemné práce

Zadání 1

Ženy v politice

VÝCHOZÍ TEXT

Zastoupení žen v české politice je dlouhodobě pod evropským průměrem, činí pouhých 17 %. Ve vládě proto vznikne zákon, který by zvýšil podíl žen na kandidátních listinách na 30 %. Česká společnost by podle posledních průzkumů více žen v politice přivítala.

(Respekt 42/2009, upraveno)

Zpracování: otevřený dopis do nebulvárního deníku podporující myšlenku z výchozího textu

Zadání 2

Bude moje generace víc číst, když bude mít čtečku knih?

Zpracování: text úvahového charakteru

Zadání 3

Jeden den v životě zdravotní sestry v naší krajské nemocnici

VÝCHOZÍ TEXT

Jejich povolání je nadmíru zodpovědné a těžké. Jsou totiž první na ráně a veškerá nespokojenost pacientů směřuje na ně, ať už právem nebo neprávem.

(www.necyklopedie.wikia.com)

Zpracování: libovolný text publicistického stylu pro regionální periodikum

Zadání 4

Tohle má být profesionální přístup k zákazníkovi?

VÝCHOZÍ TEXT

„Chcete-li, aby se k vám zákazníci vraceli, dbejte na to, aby si nepřipadali jako hlupáci. Proti této radě by nikdo nic nenamítl, a přesto každý den přibývá klientů a zákazníků, kteří takový pocit mají. Co se děje?“

(A. J. Bernstein – S. C. Rozen, Dinosauří mozky)

Zpracování: referát o zásadách komunikace se zákazníky

Pracovní list
český jazyk a literatura

Milan Kundera
Nesnesitelná lehkost bytí

Výňatek
Umělecký text

„Můj byt je hrozně prostý,“ řekl inženýr, „doufám, že vás to nezarazilo.“

„Ne, nezarazilo,“ řekla Tereza a dívala se na stěnu, která byla celá pokryta poličkami a knihami. Tento muž tu nemá pořádný stůl, ale stovky knih. To bylo Tereze milé a úzkost, s kterou sem šla, se trochu utišila. Už od dětství považuje knihu za znamení tajného bratrstva. Člověk, který má doma takovou knihovnu, jí nemůže ublížit.

Zeptal se jí, co jí může nabídnout. Víno?

Ne, ne, víno nechce. Když něco, tak kávu.

Odešel za plentu a ona přistoupila ke knihovně. Jedna z knih ji zaujala. Byl to překlad Sofoklova *Oidipa*. Jak je to zvláštní, že je tu tato kniha! Před mnoha lety ji dal Tomáš Tereze, aby si ji přečetla, a dlouze o ní vyprávěl. Napsal pak své myšlenky do novin a kvůli tomu článku se celý jejich život převrátil vzhůru nohama. Dívala se na hřbet té knihy a ten pohled ji uklidňoval. Jako by tu Tomáš nechal úmyslně svou stopu, vzkaz, že všechno zařídil on. Vytáhla knížku a rozevřela ji. Až se inženýr vrátí z předsíňky, zeptá se ho, proč má tu knihu, zda ji četl a co si o ní myslí. Takto se přesune lstí konverzace z nebezpečného území cizího bytu do důvěrného světa Tomášových myšlenek.

Pak ucítila ruku na rameni. Inženýr jí vzal knížku z ruky, položil ji beze slova zpátky do knihovny a odváděl si ji ke gauči.

Vybavila se jí znovu věta, kterou řekla popravčímu z Petřína. Vyslovila ji teď nahlas: „Ale to není moje přání!“

Věřila, že je to zázračná formule, která okamžitě změní situaci, ale v tomto pokoji slova ztratila magickou moc. Zdá se mi dokonce, že pobídla muže k větší rozhodnosti: přitiskl jí k sobě a položil jí ruku na prs.

Výňatek
Neumělecký text

Kunderova planeta nezkušenosti

Všechny velké romány jsou vyprávěním o lásce. A protože formy vztahu muže a ženy se v průběhu času mění, jsou velké romány současně zrcadlem své doby, tázáním po podstatě lidské existence určité epochy. Poslední román Milana Kundery tuto pravdu svrchovaně naplňuje: od první do poslední řádky klade otázku možnosti lásky ve světě v krizi, v epoše konce 20. století. Jeho tázání může někomu připadat příliš bezohledné, cynické nebo skeptické, ale připomeňme si, že vinno není zrcadlo, nýbrž epocha, která románu nastavuje svou tvář. Láska na konci století, na rozhraní dvou světů, láska na planetě nezkušenosti, na níž jsou lidé odsouzeni dělat stále tytéž osudové chyby, protože neexistuje možnost návratu, možnost žít svůj život znovu a lépe. V lásce stejně jako v politice děláme své nejcennější zkušenosti teprve v okamžiku, kdy už je pozdě, kdy už nám k ničemu nejsou. Nejdůležitější rozhodnutí, která určila náš život, jsme dělali v mládí, ve chvíli, kdy jsme naprosto nebyli schopni dohlédnout jejich důsledky.

(Vzhledem k povaze úloh není zdroj textu uveden.)

STRUKTURA ÚSTNÍ ZKOUŠKY

1. charakteristika uměleckého textu

- zasadit výňatek do kontextu celého díla, tvrzení zdůvodnit
- vysvětlit zmínku o Sofoklově Oidipovi
- analyzovat motivaci jednání ženské postavy ve výňatku
- charakterizovat postavu inženýra a jeho roli v příběhu
- charakterizovat vypravěče a způsob vyprávění
- analyzovat typy promluv ve výňatku
- charakterizovat jazykové prostředky a jejich funkci v textu
- zasadit dílo do kontextu Kunderovy tvorby
- zasadit Kunderovu tvorbu do kontextu české a světové literatury

2. charakteristika neuměleckého textu

- uvést účel textu
- analyzovat výstavbu textu a slohové postupy, které v textu uplatňují
- charakterizovat stylistické prostředky a jejich funkci v textu
- charakterizovat pravděpodobného adresáta textu
- postihnout souvislost mezi oběma texty